

kennen, om zijn probleem te vatten en zijn strijd en overwinning te kunnen waardeeren.

Verscheidene kenmerken van een streekroman zien we hier ook. Het prachtig beschreven sterven van de oude schepersvrouw, die rustig den dood afwacht, maar profetisch blik in leven van man en zoons, beheerscht het eerste gedeelte van het boek. De zoon gelooft onvoorwaardelijk de voorspelling van zijn moeder, dat er een vrouw zal komen, om moeder te vervangen, een vrouw die hij niet mag weigeren als zij komt. En als hij haar ontmoet, neemt hij haar, zonder aarzeling, hoe vreemd en onheilspellend haar komst leek. Het neerbranden van zijn schuilhut, door een opgestookten dronkaard, die zijn daad met den verdrinkingsdood op de schorre moet boeten, is voor Warden geen beletsel, de nicht van dien man tot vrouw te nemen, omdat moeder het voorspeld had. En pas met haar komst kan zijn vader zich losmaken van de gedachte aan de lichamelijke aanwezigheid van zijn vrouw. De herinnering aan de gestorvene, wordt liefde voor de plaatsvervangster.

Prachtig beschreven is de liefde tusschen den herder en zijn wonderbare vrouw. Een duistere schaduw valt er over, wanneer het vurig verlangde kind niet geboren wordt. Dan gaat Warden gelooven aan het noodlot, dat op hem rust, omdat hij een blanken vogel heeft gedood, om het geliefde zwarte lam van zijn vrouw te redden. Hij ziet slechts schuld en straf. Wanneer zijn verloren broer terugkeert naar huis, waar hij vriendelijk door zijn schoonzuster wordt ontvangen, bekleet Warden bijna weer zijn handen met bloed, als hij zijn vrouw redt uit de handen van den broer. God bewaart hem echter voor dezen moord. Op de kast prijkt de fraai gesneden duif, het liefdessymbool, dat voor het kind zou zijn. De liefde kan echter zijn schuld voor God, die hij op zich voelt drukken, niet wegnemen. Geduldig zal hij zich door de opdringende stad van de schorre laten verdrijven. Met ziekelijk welgevallen leest hij de vorderingen der bouwers, omdat zijn straf de schuld zal boeten. Maar dan geeft zijn vrouw hem het onvoltooide Christusbeeld in handen. Om dat naar harde werkelijkheid uit het stugge hout te snijden, moet hij zich indenken Christus, die alle leed verdragen heeft, omdat Hij aller zonden naar den hemel droeg. Hij voelt diep in zich de bevrijdende gedachte wakker worden: met Christus gekruisigd te worden, om in Hem te leven.

De doem van het noodlot wijkt van hem. Het voltooide beeld mag in een doek gewikkeld in de kast liggen, want Christus heeft in hem overwonnen. Zijn zonde is verzoend, hij mag zijn herdersambt weer opnemen. Wanneer zijn vrouw hem eindelijk het langverwachte bericht brengt, dat een kind zal geboren worden, kan hij zijn vreugde weer uitjubelen. Op zijn schorre mag hij blijven. Als herder, als koning.

Dit nieuwe boek is prachtig van stijl en opvatting. Vol spanning is die zware innerlijke strijd geteekend om het herderschap. Niet minder tragisch bewogen, dan „Aarde en Brood“, is het ruimer. Hier wel een sombere noodlotgedachte weer, maar geen ondergang, als in het vorige boek. Eekhout blijft er in een der grootsten onder de schrijvers van ons land, maar het verblijdende in dit laatste werk is de zuiver Christelijke toon, de jubel der verlossing. Voor de literatuur, en in 't bijzonder voor de christelijke, is het een groote aanwinst. Of men het leest als streekroman of als psychologische probleemroman, doet weinig ter zake. In beide opzichten is het voortreffelijk.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Rosenberg en Luther.*)

In zijn pas verschenen boek „Der Kampf der evangelischen Kirche in Deutschland“ wijdt de schrijver, Dr Arthur Frey, ook een hoofdstuk aan den „Mythus der 20ste eeuw“.)

De auteur herinnert er aan, dat de hoofdsom van den „Mythus“ de Duitse nationale eer is. Zij wordt tot de hoogste autoriteit en éénigste waardemeter verheven; alles moet haar dienen, ook de Kerk. De idee der nationale eer is het begin en het einde van alle denken en handelen, van alle gevoel en begeeren. Zij bepaalt den inhoud en de toepassing der zedewetten; elk gebod is geheel aan den eisch der nationale eer ondergeschikt; religieuze bindingen zijn van lagere orde dan die der natie. Boven het „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelve“, staat het „Gij zult uw volk dienen met geheel uw hart en al uw kracht“. In een conflict tusschen het Christelijk gebod en dat van het ras, is ongehoorzaamheid tegenover het eerste plicht.

Dr Frey merkt verder op, dat de idee van den

„Mythus“ hoe langer hoe sterker in den persoon van den „Führer“ belichaamd wordt. Hij is niet alleen de opperste welgever en rechter, maar ook de verlosser, die aan de nationale eer nieuw leven schonk en nadien over haar waakt; in hem zijn de kwaliteiten van wereldlijk heerscher en van messias vereenigd; de goddelijke voorzienigheid schonk hem aan het volk. Het terrein, waarover hij gebiedt, is daarom Staat en Kerk tegelijk: voor de Kerk gelden dezelfde levenswetten als voor den Staat.

Het is vooral de „Nationaal-kerkelijke beweging der Thüringsche Duitse Christenen“, welke ook den „Rijksbisschop“ Ludwig Müller onder haar leden telt, die ijvert voor de synthese van Staat en Kerk tot een „ware Duitse volksgemeenschap“. Haar principia komen met die van den „Mythus“ practisch geheel overeen. „De God der liefde“, belijdt een harer voorgangers²⁾, „woonde en werkte als heilige geest in ons midden, en schonk ons de kracht tot het geloof aan de vrijheid en de eer der Duitse natie, en de bereidwilligheid tot de overgave aan de wereldbeschouwing van den dienst aan bloed en aarde“. Die eeuwige God schonk aan het Duitse ras, zoo gaat het getuigenis voort, zijn eigen wet, die in den „Führer“ en in den door hem gevormden nationaal-socialistischen Staat, gestalte aanneemt. De weg tot de vervulling van deze Duitse wet is de geloovige, Duitse gemeente, waaruit de Duitse-Christelijke nationale Kerk, welke het gansche volk omvatten zal, moet groeien. „In Adolf Hitler zien wij de poort tot de vorming der Germaansche Kerk opengaan“.

* * *

Tegen deze stroomingen werpt de Kerk van Christus met ontzaglijke inspanning nu een dam op. Dat kost haar groote offers; toch aarzelt zij niet, ondanks alle verdachtmakingen en hindernissen. God schenkt haar de kracht om dien arbeid voort te zetten. Rosenberg en zijn volgelingen willen dat werk vernietigen. Wie nog meent, dat de Kerk een periode van rust en vrede, van ongestoorde Evangelieverkondiging tegemoet gaat, leze zijn „Protestantische Rompilger“.

Wij hebben den vorigen keer gezien, hoe Rosenberg een geheel mislukte poging deed om aan te toonen, dat de „Belijdenisbeweging“ verraad aan Luther pleegde, en zich bij Rome aansloot. Op die fictie van het „nieuwe bondgenootschap tusschen Luther en Wittenberg“³⁾, rust echter een groot gedeelte van zijn critiek; hij overlaadt de „Belijdende Kerk“ met schimpscheuten, maalt haar met de zwartste kleuren af, verdraait de woorden harer dienaren of interpreteert ze op een minderwaardige wijze.

Luisteren we nog eens naar zijn betoogen.

Rosenberg wil aan zijn lezers duidelijk maken, dat de „Protestantische Orthodoxie“ in alle opzichten van Luther afwijkt, niet alleen in methode, leer en richting, maar ook in karakter. Luther geldt bij hem als een type van het echte, edele Germaansche ras, dat alle deugden daarvan bezit. Wie hem verraadt, zoo luidt het, hoort niet in de volksgemeenschap thuis.

Luther, aldus Rosenberg, verwierp het wereldbeeld van Copernicus. Als Copernicus gelijk had, zeide de hervormer eens (althans volgens R.), zou de Heilige Schrift gelogen hebben. Luther, gaat de auteur van de Mythe verder, trok „als innerlijk, waarachtig mensch direct en zonder vrees, de onvermijdelijke conclusies: Wanneer de aarde niet een vlakke schijf was met den hemel boven en de hel onder, wanneer zij als kogel vrij in het wereldal zweefde, dan zou er nooit een stoffelijke opstanding met hemelvaart en hellevaart geweest kunnen zijn (!), dan waren dat slechts hallucinaties, maar geen feiten eener openbaring, waarvan tot dusverre aangenomen werd, dat zij goddelijk was.

Tot zulk een degelijkheid van karakter, om duidelijke conclusies uit een ontdekking te trekken, welke geheel vaststaat, hebben het, vervolgt Rosenberg zijn beschuldiging, noch de Roomsche, noch de Evangelische Kerk kunnen brengen. Zij deden en doen nog steeds alsof Copernicus het oude wereldbeeld niet totaal kapot gemaakt heeft, ... en komen nu, in het nauw gedreven, hopeloos stijfhoofdig met de „eenigste openbaring Gods“ aanzetten, welke immers al lang overwonnen is, om die tegen de twintigste eeuw te velde te brengen.

Aan Luther kan men — we volgen nog steeds Rosenberg — zijn afwijzing van het Copernicaansche wereldbeeld en dus zijn handhaving van den Bijbel niet verwijten; de wetenschap was in zijn dagen nog maar aan het begin van haar triomftocht. De menschen van dezen tijd aanvaarden echter allen de nieuwe cosmographie; een deel van hen durft desondanks nog vol te houden, dat „de Heilige Schrift“ het „ware woord van God“ is, geheel en al. Welk een onwaarschijnlijkheid, roept Rosenberg uit, welk een lafheid, welk gebrek

2) Aangehaald door Dr Frey, pg. 113 e.v.

3) Rosenberg haalt ook veel van Karl Thieme aan, die, zooals bekend, een soort synthese tusschen het „Protestantisme“ en het „R. Katholicisme“ voorstaat; de lezer moet den indruk krijgen, alsof hier een typische representant der „Belijdenisbeweging“ aan het woord is. En dat is Thieme in het geheel niet.

aan karakter. „Luther, de Duitser, verdwijnt. Luther, de waarachtige, wordt vervormd tot een hoeder van starre, onhoudbare dogmata, en uit de Protestantische gewetensvrijheid groeit... het kerkelijke infantilisme van Karl Barth“.

Dat is de toon, waarop Rosenberg zijn tegenstanders toesprekt. De waarheid van hetgeen hij zegt, acht hij boven allen twijfel verheven. Iedereen, die hem niet onmiddellijk gelooft en volgt, moet of een domkop of een bedrieger zijn. Maar daar het toch eigenlijk niet aan te nemen is, dat er nog zulke oerdomme menschen bestaan, blijft als eenige mogelijkheid de conclusie over, dat al die betweters karakterloze misleiders zijn: menschen, die zichzelf buiten de volksgemeenschap stellen en ook als zoodanig behandeld moeten worden.

Luther zal wel nooit gedacht hebben, dat hij nog eens moest dienen om de belijders der Schrift te bewegen hun Bijbel te verwerpen. Het is echter slechts een afschuwelijke caricatuur van den grooten hervormer, die aan het volk getoond wordt. Helaas: velen vinden dat beeld natuurgelukkig en mooi.

* * *

De „Protestantische Orthodoxie“, die „geen asempje van het Luthersche, Germaansche protesteerende wezen bezit“, die „geen vreugde meer over Duitslands verheffing uit smaad en schande ondervond“, die „het groote werk der Duitse eenwording slechts vanuit het standpunt der liefde tot het Jodendom en zijn Oude Testament beschouwde“, die „oude dogmatische afgoden, en meeningen, welke innerlijk al lang afgedaan hebben, boven de eer en de vrijheid der Duitse natie plaatst“, moet nog veel meer van den auteur der „Mythe“ hooren. Hij kan hen niet genoeg schelden: „levenloze theologen“ zijn het, die de „diep-religieuze Duitse godsdienstigheid vervloeken“, en al hun tijd besteden om de grooten, welke Duitsland voortgebracht heeft, te belasteren en verachtelijk te maken. Die „belijdende dominees“ vindt Rosenberg gevaarlijker dan de buitenlandse vijanden.

Het volk moet echter niet denken, dat hij tegen den godsdienst is. Zeer dierbaar is hem het geloof der vaders. Luistert slechts.

„Niemand van ons is een beeldenstormer, niemand denkt eraan om overgeërfd gevoelswaarden te willen uitroeien“. Niemand behoeft vrees te hebben, iedereen zij gerust. „In Duitsland is de godsdienst veilig“.

„Wie met een klaar bewustzijn voor het historisch gegeven, door de Duitse dorpen reist, ziet eerst den kerktoeren oprijzen als een eeuwenoud teeken van den geest van gemeenschapszin, die eens heerschte. Vlak bij de kerk ligt het kerkhof, in welks aarde de geslachten der boeren rusten. De piëteit tegenover deze voorouders verbindt zich met de achtung voor het bouwwerk, dat hun doodkist het laatst gezien heeft. Op de traditioneele plaatsen geborgen, ligt de oude Lutherbijbel. Daarin staan de namen der oude bezitters ingeschreven; het tegenwoordige geslacht leest erin met het bewustzijn, dat de oogen der voorvaders geloovig op dezelfde bladzijden gerust hebben. Geen enkele Duitser, die nog eenig verantwoordelijkheidsgevoel bezit, zal deze mooie gevoelsuitingen zonder piëteit willen aantasten, maar één ding roept onze tijd van strijd aan alle hoeders van eerbiedwaardige overleveringen toe: De Lutherbijbel, die nu traditie is, was eenmaal revolutie! De man, die hem schreef (!) verklaarde aan een duizendjarige overlevering oorlog, welke de gansche wereld in verbijstering bracht.... Uit vroegere revolutie werd echter overlevering, welke kracht gaf, uit traditie verstening, uit deze verstening is nu vijandschap tegenover het leven gegroeid. En onze tijd eischt... bij alle eerbetoen aan de voorvaderlijke overleveringen, dat deze oude leeringen niet aan het behoud van ons leven in den weg staan of zelfs dit leven met zogenaamde eeuwige dogmata en „openbaringen“ vijandelijk en verdoemend tegemoet treden. De wet van ieder waarlijk groot tijdvak leeft ook in ons; wij hebben tot nu toe bevestigd, dat wij haar waardig zijn, wij willen ook verder waardig strijden“.

* * *

Het is meer dan verschrikkelijk!

De boeren worden met eenige dierbare woorden over hun erfgoed en over hun familiebijbel gestroeld. In werkelijkheid haat de vleier dien Bijbel met doodelijken haat, spreekt hij over den inhoud daarvan met de meest lasterlijke woorden, vertrekt hij Gods Woord en Gods Wet onder zijn lompe voeten, zou hij niets liever doen dan bladzijde na bladzijde uit het boek des levens scheuren om ze te verbranden, kent hij geen andere begeerte dan het Kruis te vernielen en degenen, die daarvoor knielen, te bespotten en weg te sleuren.

En dat alles in den naam van Luther, die de rechtvaardigmaking door het geloof predikte, die getuigde van zonde en schuldvergeving, van oordeel en genade, van verderf en reinigmaking door het bloed, die bereid was om ten doode toe te strijden voor de Heiligheid van Gods Naam, die den aanval van de machten der wereld begroette met den geloofsjubel:

„Gode V
En zal

Met welk
zongen op
zoovele and
zameld war
heid zich na

„Geen a
Die gaa
Ons slai
Dien Ge

Nooit hee
zooveel sch
uitgestort
zoo diepen
zulke afsch
schelijk woe
schrijven, d
stort wordt.

Het is no
Rom pilg
monden zul
den over de
voortbrengen

Of zal er
valsche getu
ning van Ro
zelf.

„Het is, s
neer hij ee
aanhaalt, „h
strijd (bed
niet meer ge
lijke overtul
rein, maar
poging, welk
onaal-social
sche weder

En ditma
De groote
zonde en di
nature edele
God en de ?
In dien stri
Daarover
A.

4) Na het se
den, dat een
naar aan.
Rom pilg
vraag of het
prediken, zo
staatsvijanden

UIT

De andere
het Nummer
En lezende,
klanken, die
nu ons oor t

Er is een
„De Herau
ons blad de
het dan nu
en daarom
Van tien
op: een bew
Daarom
woord van
Ten eerst
Zoo dikw
lig, edel er
den, zijt g
mist of het
op te komen
Vandaar
des Heilige
ting met he
Vandaar
twisting me
Vandaar
in twistinge
naam van
Vandaar
van hun
schrijft heb
En vanda
in Jezus' ke
lijk hadden,
broeders, w
meeste won

Een paar m
nen, figuren
vreemd gezich
dienen ze ter
blemen.

Hier volgt a
wijze, waarop
heeft duidelij
actuele kwest

* Dit en het voorgaand artikel waren reeds geschreven voordat de auteur kennis kon nemen van de art. van Dr Vreugdenhil inzake de boeken van Laatsman en Frey.

1) Over dit boek schreef Dr M. Vreugdenhil in „De Ref.“ van 22 Oct. een uitvoerig artikel.